

ריקוד הדבקה

שיעור המוצע לשימוש במסגרת כיתות מופת הבינלאומיות

ערבית ותקשורת

(המערך מבוסס על עבודה משותפת של מרכזי תכנית הערבית, אירית ניימן ויונתן מנדל, ומתבסס על רעיון של נועה טל לוי)

מהו ריקוד עממי?

תרבותו של כל עם מורכבת ממכלול של מנהגים, מסורות, שפה, מוזיקה ועוד. לכל עם דרכים שונות להביע את תרבותו וזהותו הייחודית. הריקוד הוא אחד הכלים להבעת הזהות הלאומית והמורשת- לכל עם ריקוד המאפיין אותו ובולט במוזיקה ייחודית, מקצבים שונים, צעדים יחודיים וכמובן תלבושות עממיות אותנטיות, בישראל למשל ריקוד ההורה הפך עם השנים הריקוד הישראלי הלאומי.

אין צורך להיות רקדן מקצועי- כשמו כן הוא, בריקוד העממי כל אחד יכול לקחת, חלק הוא מתאים לכולם והוא חלק משמחות ואירועים מיוחדים בחיי היום יום כמו חתונות, מסיבות ופסטיבלים.

הריקוד הערבי-

המזרח התיכון הינו אזור רחב הכולל עמים ולאומים שונים אשר לכל אחד מהם מסורות אזוריות- מקומיות, על כן הריקוד ערבי-עממי שונה במקצת בין מדינה למדינה באזור. (אולי שמעת על ריקודי בטן מצריים או על ה"סופים המחוללים" בתורכיה...). ביחידה זו, אנו נתמקד בריקוד הדבקה הערבי שהוא אחד מהריקודים הבולטים מאזור המזרח התיכון – יתכן ששמעתם עליו בעבר או אפילו צפיתם בריקוד שכזה בטלוויזיה או במציאות – גם אם כן, וגם אם זו הפעם הראשונה שאתם נתקלים בו אנחנו מזמינים אתכם להיכנס איתנו לקצב...

ריקוד הדבקה/הדבקה – رقص الدبكة

ריקוד הדבקה הינו ריקוד עממי-מסורתי מאזור המזרח התיכון, ונחשב למחול לאומי בלבנון ובסוריה, וכמובן בקרב הערבים הפלסטינים כולל דרוזים ובדואים. פירוש השם דבקה הינו רקיעה ברגליים. ואכן הדבקה מאופיינת ברקיעות רגליים חזקות לפי קצב נגינה המתנגנת ברקע- לכל אזור או קבוצה אתנית (לאומית) קצב וצעדים הייחודיים לה. מוזיקת הרקע הכוללת כלי נגינה ערבים מסורתיים- חליל, דרבוקה, תוף ועוד. הרקדנים עומדים בשורה או בחצי מעגל מימין לשמאל - בראש כל קבוצת רקדנים עומד רקדן וותיק הנקרא ה- **لِوَاخ** **لَوَّاح** שהוא "ראש קבוצה" וקובע את קצב הריקוד, כך שכולם רוקדים לפי קצב רקיעות רגליו. בריקוד המסורתי, הלואח מניף את ידו באוויר אך כיום בדרך כלל הוא מניף מטפחת, צעיף או כאפייה מסורתית. לעיתים הוא מגיח מתוך מעגל הרוקדים ומבצע קטע סולו, המשלהב את הצופים והרוקדים האחרים.

קצב ריקוד הדבקה יכול להיות אחיד במהלך כל הריקוד או להשתנות. הריקוד מתחיל בתנועות רגליים וגוף קלות וקצובות: רקיעה בכף רגל ימין ותנועה קדימה תוך התקדמות נגד כיוון השעון. צעדי הדבקה הינם אחידים לכל הקבוצה והקבוצה כולה עובדת כמכונה משומנת וכיחידה אחת.

<http://youtu.be/v3HFmsdiuaw> ריקוד מסורתי גברים+ נשים (מדקה 2 ואילך)

מהו פירושה של המילה דבקה?

מיהו הלואח בריקוד הדבקה?

איברהים הינו לואח בדבקה, באילו מהאביזרים הבאים אפשר שישתמש בריקוד עפ"י הקטע שקראנו?

צעיף / כאפייה / נעלי ריקוד / תוף / מטפחת / בגדי התעמלות

באילו ארצות במזה"ת רוקדים את הדבקה כריקוד לאומי? _____

מקור ריקוד הדבקה-

מקור הריקוד אינו ידוע בוודאות, עם זאת נראה כי הושפע מסוגי מחול אחרים מהמזרח כמו הריקוד ההודי למשל. ההשערה היא כי מקור הרקיעות הוא בעבודה המשותפת בעת הקמת בית חדש - כיוון שהבתים באזור נבנו בעבר מאבן עם גג העשוי מקש ועפר, היה צורך

לדחוס את העפר בצורה אחידה ובאופן שווה. במשימה זו לקחו חלק כל יושבי הכפר והשכנים תוך שיתוף פעולה ועזרה הדדית. ההדבקה והשירים הקצביים המלווים אותה, המריצו את העובדים וגרמו לעבודה להיות מהנה ונעימה. כך נשארה הדבקה כסמל לערבות הדדית ועזרה ומקושרת לערכי הקשר לאדמה, הקמת בית ומשפחתיות.

חשוב: מה מקור התפיסה כי הדבקה היא סמל לאחוה בין-אישית?

להקות הדבקה -

במהלך השנים התגבשה הדבקה לריקוד פופולארי הן באירועים משפחתיים חגיגיים כמו חתונות ומסיבות והן באירועים לאומיים בכל אזור הלבנט (לבנון, סוריה ופלסטין). בלבנון למשל הדבקה הוא הריקוד הלאומי ונחשב סמל ללאומיות ואהבת המולדת. עם השנים, הוקמו להקות מחול מקצועיות רבות המבצעות את ריקוד הדבקה הלאומי באירועים חגיגיים ובפסטיבלים. להקות אלה מיומנות בסגנונות השונים וחבריהן נדרשים לאימונים רבים שכן הדבקה דורשת רמה גבוהה של כושר גופני ולעיתים היא מעייפת ביותר כפי שנראה בהמשך. כמובן שבמהלך ההופעה ילבשו חברי הלהקה בגדים מסורתיים – הגברים כאפייה ושרוואל ערבי והנשים שמלות ערביות רקומות וכיסויי ראש. פעמים רבות יתלוו ללהקה זמרים חיים ונגנים על כלים מסורתיים.

מה מאפייני ריקודי הדבקה המקצועיים- ציין 3 מאפיינים

ה'דצת?

חודש אולוס 2011 נקבע בכפר הפנוני דאהור שיא אולמ הצת פסטיבל
הקיי, כקבוצה fe fa פחות מ- 5,050 איש יזרו עט שרשרת אנושית fe
רקדני דבקה.

סוגי דבקה שונים-

קיימים סגנונות מסורתיים רבים מאוד של דבקה -בירדן לבדה קיימים מעל 19 סוגים שונים . נתאר כאן שלושה סוגים מסורתיים עיקריים :
שמאליה (شَمَالِيَّة): הוא כנראה הסוג המפורסם ביותר של הדבקה. הלואח יעמוד בראש קבוצה של רוקדים המחזיקים ידיים ויוצרים חצי עיגול -רגל שמאל היא המובילה את תנועת הרוקדים לפנים ולאחור, ומכאן נגזר שמה "שמאליה" שפירושה שמאלית. בדרך כלל, ההדבקה מתחילה כאשר הנגנים מנגנים קטע קצר של נגינה או שירה, בזמן הנגינה או השירה הרקדנים מפתחים קצב אחיד . בשלב זה האורחים האחרים בחתונה או באירוע יצטרפו אל הריקוד. זוהי הצורה הפופולארית והמוכרת ביותר של הדבקה ונרקדת בשמחות משפחתיות, כמו חתונות, ובחגים לאומיים.

שעראוניה (شَعْرَاوِيَّة): דבקה המוגבלת לגברים ומתאפיינת ברקיעות חזקות דילוגים וניתורים חזקים המלווים במחיאות כפיים ורקיעת רגליים. בהמשך, הרוקדים משלבים זרועות זה עם זה, מנתרים, כורעים וחוזר חלילה.

<http://www.youtube.com/watch?v=AUVu9BsZQQo&list=PLD893AA5160252797&feature=share&index=17>

נסואניה (نِسْوَانِيَّة): דבקה לנשים ומכאן שמה. הרוקדות נעות ימינה, רוקעות פעם אחת לפנים ברגל שמאל, מכופפות ומטות אותה לאחור וכלפי מעלה וחוזר חלילה. הריקוד הנשי מלווה בנגינת חליל. אחת הנשים שרה לצליליו ואחרת מנפנת במטפחת וקובעת את קצב הריקוד.

השלם על פי הקטע:

בדבקה ה _____ הריקוד יתבצע בלוויות חליל והרוקדות ינועו ברקיעות לצד ימין.

הדבקה ה _____ דורשת כושר רב שכן היא מלווה בניתורים ודילוגים רבים.

הדבקה ה _____ כוללת קטע שירה קצר בהתחלה והיא הפופולארית ביותר בין סגנונות הדבקה השונים.

הדבקה כיום-

במקביל ללהקות המקצועיות, הדבקה העממית פופולארית מאוד גם כיום והיא נרקדת בחתונות ובמסיבות מודרניות, בהן קמים בספונטניות לרקוד צעירים לצד מבוגרים. הצעירים מביעים בכך את הכבוד שהם רוחשים למסורת ולמנהגים הערביים. כאן לא תמצאו תלבושות מסורתיות ואביזרים מקצועיים, לעיתים הריקוד הוא לפי מוזיקה המושמעת מדיסקים, הצעדים פשוטים ובסיסיים לעומת מורכבות הריקוד המקצועני, אך כולם לוקחים חלק בריקוד והשמחה המלווה אותו גדולה. הבדל בולט נוסף הינו שבניגוד למחול המקצועי באירועים כיום ממעטים בריקוד המעורב בו נשים רוקדות לצד הגברים, לעיתים הריקוד יבוצע תוך הפרדה בין המינים ולעיתים נשים לא תורשנה לרקוד כלל, כפי שמתאר זאת ואאל נער דרוזי בן-13:

” אני אוהב להשתתף בחתונות. אני והחברים שלי משתתפים בריקוד הדבקה ובשירי חתונות ומאוד אוהבים את זה. היום, על אף שיש קצת חזרה לדת והרבה אנשים מקפידים יותר מפעם, עדיין לא השתנה אופי החתונות, וזה טוב. למשל, לא מגבילים את ההשתתפות הפעילה של נשים – דתיות ולא דתיות בחתונות. הן עושות כל דבר חוץ מריקוד הדבקה. צריך להבין שהדתיים קצת מתנגדים לריקוד הזה. אני מכבד את האנשים הדתיים אך אני חושב שלא צריך להגזים בהתנגדות לשירים ולדבקה...” (מתוך בחמישה קולות- בני נוער ערבים בישראל מספרים על חייהם ועל תרבותם)

לפי דבריו של ואאל- מדוע נשים אינן רוקדות כיום בחתונות?

נסה לשער – מדוע הדתיים מתנגדים לריקוד הדבקה?

המתח בין דת ללאומיות ובין האסלאם למודרניות בא לידי ביטוי בתחומים רבים וביניהם גם בחתונות כמובן. כיום נערכות חתונות דתיות בהן ישנה הפרדה מוחלטת בין מושבי הגברים והנשים (בדומה לחתונות של יהודים דתיים), ככל שהמשפחות החוגגות דתיות יותר, כך האווירה מאופקת יותר, וההפרדה בין המינים נשמרת בהקפדה יתירה. קיימות גם חתונות מודרניות באולם בהן הישיבה משותפת לגברים ונשים והקהל מעורב, אולם גם באלה על פי רב הריקוד יהיה כיום מופרד בין המינים.

נשים רוקדות דבקה בחתונה - <http://youtu.be/vGYrjoiR6MU>

עפ"י הקטע ענה נכון / לא נכון-

בחתונות כיום לא נהוג כי את הדבקה רוקדים גברים ונשים במשותף- נכון / לא נכון
הדבקה נרקדה בעבר, כיום ריקוד זה אינו רלוונטי לצעירים - נכון / לא נכון
הדבקה באירועים כוללת צעדים פשוטים - נכון / לא נכון
בריקודי הדבקה המודרנית לא יהיה מוביל לקבוצה –לוואח – נכון / לא נכון

מאפייני השירה והמוזיקה של הדבקה-

הטקסטים של שירי הדבקה הם בדרך כלל שירי שבח לנעורים, לאהבה, וכמובן שבחים למשפחות המשתתפים. כאמור, לעיתים קרובות השירים יבוצעו ע"י זמרים חיים המלווים את הלהקה. הנגינה עצמה תבוצע ע"י כלים מסורתיים- ערביים, למשל:

העוד - أعود - העוד הוא כלי הדומה לגיטרה, אך גבו קמור ומעוגל, הוא נחשב לכלי יסודי במוסיקה הערבית.

הנאי - أنائي - הנאי הוא חליל רועי העשוי מעץ או מקנה.

הדרבכה - أدربكة- תוף עשוי מחרס וצורתו כד-פתוח מצדו התחתון ומכוסה עור בצד הרחב העליון.

הדף - أدف- תוף הבנוי ממסגרת צרה מעץ המכוסה בעור. דומה מעט לתוף מרים.

התאם לכל תמונה את שמה:

הידעת?

דבקה נחשב לסגנון מוזיקלי עצמאי במוזיקה הערבית - מלחינים ואמנים רבים הלחינו וביצעו שירי דבקה. עם הזמרים הבולטים נמנית הזמרת הלבנונית פיירוז, שהיא הזמרת הלאומית של לבנון, ופארס כרם, זמר פופ לבנוני אשר מבצע שירי דבקה מודרניים עם מוטיבים של מוזיקת פופ:

http://www.dailymotion.com/video/x69zde_fares-karam-dabkeh_music

ריקוד הסחגיה – رقص السحجة

הסחגיה הינו ריקוד פלסטיני וירדני עממי שיש הרואים בו סגנון ריקוד של הדבקה ויש המחשיבים אותו לריקוד בפני עצמו. הריקוד מבוצע על ידי בחתונות באזורים הכפריים על ידי הגברים בלבד, ביום החתונה עצמו או בלילה שלפני – אז יוצא החתן יחד עם אורחיו (הגברים) בתהלוכה הנקראית זָפָה בחוצות הכפר ובחזרה לביתו, כאשר הגברים של הכפר עומדים בשורות משני צידי המסלול ורוקדים את הסחגיה. פירוש המילה סחגיה הינו מחיאות כפיים ואכן הסחגיה בניגוד לסגנונות הדבקה האחרים אינו מדגיש את תנועות הרקיעה ברגליים אלא יצירת הקצב תעשה ע"י מחיאות כף חזקות כשהגוף מוטה קדימה. הריקוד איטי ומתבצע תוך ניענוע הראש והגוף קדימה ואחורה בזמן המחיאות. בראש השיירה צועדים החדאא שהם הזמרים, אחריהם הגברים לפי סדר החשיבות והגיל- הזקנים והמכובדים בראש ואחריהם שאר הגברים ובסוף הנערים. תוך כדי הסחגיה נעה החבורה בתוך רחובות הכפר, ובדרך כלל עוברים ליד מעיין המים, אם קיים כזה ביישוב. במהלך התהלוכה שרים שוב ושוב: " יא חלאלי, יא מאלי" שפירושו: "את, אשתי, הנך רכושיי". הנשים צופות מרחוק בנעשה. קרובות החתן מורשות להתקרב למחוללים, וללוות את האירוע ביללות שמחה וצהלולים.

<http://youtu.be/z07YdU4ASA4> ריקוד סחגיה מקומי

לאחר קריאת הקטע חשוב :

מה פירוש המילה סחגיה ומה הקשר שלה לריקוד?

כיצד נקראת התהלכה בה טובים הרוקדים בכפר?

דנית וגדי הוזמנו לצעדת סחגיה של חבר מהעבודה של גדי המתגורר בכפר השכן, מרוב התרגשותם שכחו כיצד עליהם לנהוג- עזרו להם ע"י הקפת התשובות הנכונות :

גדי ודנית יוכלו לרקוד יחדיו

גדי יוכל להסתכל על הלוואח שינחה אותנו בצעדים

דנית תוכל לעמוד עם קרובות משפחתו של החתן וללוות את האירוע

אם דנית תלך לאיבוד תוכל לפגוש את גדי בסוף תהלכת הזפה בבית החתן

גדי ישתלב היטב אם ירקע חזק ברגליו

גדי יוכל לעמוד בראש התהלכה ליד השמרים

מדוע לדעתך נפוץ בסחגיה השיר- יא חלאלי, יא מאלי ומה הוא מביע בהקשר לאירוע?

ה'ידעת?

חלק מהמוטיבים והצעדים שקיימים בריקוד העם הישראלי- "ההורה"
הם למעשה צעדי דבקה ערבית ש"אולרחו" ואומצו לריקודי העם
הישראליים- חלקם שמרו על הלחן הערבי המקורי וחלקם הולחנו
מחדש על יוצרים ישראליים.

עכשיו, משסיימתם את היחידה, ניגנתם עם הנאי, עקבתם אחרי הלוואח ורקעתם חזק
ברגליים, אנו מקווים שאתם מסוגלים כבר להבין מה עומד מאחורי ריקוד הדבקה מלא
האנרגיה ומה הופך אותו לגאוה מקומית בקרב ערביי האזור הסובבים אותנו.

כתבו מילון מושגים, לתייר המגיע לארץ, ומבקש לדעת את עקרונות הדבקה : כתבו את
המילה בערבית, ואת ההסבר לה באנגלית.

ביבליוגרפיה :

אלמוג, ע., עואודה, א., והורנשטיין, ש. (2008). *חתונה בחברה המוסלמית בישראל* – מאפיינים ומגמות. נדלה בתאריך 17/1/13 מתוך <http://www.peopleil.org/details.aspx?itemID=7690>

בהט-רצון נעמי (1979) *יהדבקה - מחול מסורתי של אחדות ופולחן - מתוך מחול בישראל* - 78 .

רבינוביץ דני בחמישה קולות - בני נוער ערבים בישראל מספרים על חייהם ועל תרבותם
מט"ח 1994

ובנוסף :

ויקיפדיה- ערכים- דבקה, מחול מזרחי, דלעונא, ריקודי עם.